

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Johan Edward Wik, La Viken

Upptecknat av Ombergetand år 1926

född år 1863 (i)

13

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

Uppgiften rör ärets fester

Hemma bakades två hela dagar till jul. I julhögarne skulle finnas en riktekaka, som en tallrik i storlek, en "stump" av veteinjöl, sig ut som en limpa: oval svanipån sett, rund i genomskärning, en kruskaka med klipp medelst ullax, en fyrstjärnsvagn, en käll, en fläta av tre lockar, fyra sidana satser intill varandra. Dessutom skulle man i julhögarne ha häst och gris av pepparkaksdeg, vilka höptes i stån till eller två äpplen skulle också vara med.

Så långt jag minns har här funnits julgran.

Stöten gick aldrig här i sochneen, utan han hade sin lön kontant. Men i Starckån fick han gå och samla in sina kakor. Butsmannen skulle ha en kaka på var fjärding, men man gav honom i allmänhet två. I senare tid fick han i stället 50 öre på var fjärding.

Sotareu - Sotare-Gustav - tog sig också för att gå omkring så där, men det var en självtagen rätt. Han hade en flaska, som han slog suparna i. Piggare kom även utsochneer, de frings mat och kaffe ibland samt en kaka. Lucia-dån åt man och rop. Det var liksom en träning till julen.

Skriv endast på denna sida!

J. F. G. H.
Acc: 250

J. E. Wik. Nödinge: ärets fester.

Varje by tog hem 100 eller 200 kannor brännvin till jul. Det hämtades i Göteborg. Vi barn låg i fönstret och tillade - 100 kannetunnan hade de lagt i en krakställning ute på ett gårde, och dit kom så mycket folk som en likfärd. De valde en till att skjuta tappan - det var ett riktigt ledersuppdrag. De hade med sig kragar och trädnunkar att ta brännvinet i - de hade de lagt i blöt och tätat i god tid dessförinnan. Den som skötte tappan kunde få stå hela dagen i den värsta kölden utan att få en matbit i sig. Det var en i Starckåra, som förkyllde sig och dog av lunginflammation före jul.

De allra förstigaste började med "julagången" redan på julafton. I Svustorp i Starckåra var det värst. En gick till en annan och sa: "följ du med nu, så går vi julagång, men vi måste ha en kaffegök först och li-
va upp oss med." Sedan gick de två till en tredje, och så fick de en kaffe-
halva där, och så vidare och vidare tills de kunde vara en tjugo, tretti styck-
ken. Det hände att någon blev liggande ute och frö ihjäl i fullan.

Till nyår måste de ha förstärkning på kragen. Då skulle de suppa ut det gamla och suppa in det nya året. Knutarna kunde gubbarna sopa med korstar på golvena och möblerna och ropa: "Tjugo år! Knut - nu ska' julen ut. Men då grät vi barn, förstås.

Men obegripligt betydligt var folket här i sockna på den tiden.

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

14

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Edvard Svensson, Stommen

Upptecknat av Em Bergström år 1946

född år 1862 (i Stommen, Nödinge)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. J.
Acc: 750

Uppgiften rör Julfiande, årets fest i övrigt

Här var några personer med tröttandagsstjärnan. De var från Bohus, en halv tröttandagsstjärnan. Det var nog funti ai sedan, men jag kommer ihåg dom. "Denna stjärnan, den lyser så vitt omkring", sjöng dom. Stjärnan var iltakantig och gick runt. Det var flera ljus i den, den var nog av papper. Det var Herodes och tre vise män och Marie laud konung och Judas. Judas fick inte komma in genast, utan de bad först, att de skulle få hämta honom. Det var en gubbe som de hade dragit en päl på avig. Och han gick strax till spisen och tog asha och stötte sej ännu mer i ansiktet. När de drog i väg sjöng de: "Å häi på en höra ai fjär på en teat, vi önska er alla en fröjdfull natt!" De tre vise männen var funtimmen. Herodes hade en trekantig hatt, en värja och ett grant band kring midjen.

Midssommarmåjan var en stäng av vad trä som helst kladdes som än i dag mest med björkis men med en del blommor i. Ansiktet var av papper med ögon, näsa och mun utritade med kol eller blyerts. Utblåsta, målade äggskal gjorde det ett halvtand av. Det är nog inte mer än trött ai sedan de slutade att göra stängen sådana. Nu är den som ett kors.

Landskap: Västergötland

Socken: Nödunge

Berättat av Johan Jonsson

Upptecknat av Emil Rydström år 1926
född år 1847 (i .....

16

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Uppgiften rör trettonde dagen

Min mor tjänade i Skimbo i Nödunge då kom de med trettondagstjärnan. Hon har talat om för mig att de sjöng:

God afton här inne både herrina och man

Husbonden med allt sitt folk välsignat - - -

Judas med pengen steg dristigt härifrån!

Vi plåga allt för två daler ibland"

Men då sa' husbonden: "Åh, jag tycker det kan vara nog med tolv shilling!"

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Edvard Svensson

Upptecknat av Em. Bergstrand år 1926

född år 1889 (i.....)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

Uppgiften rör folksägner

Vid sjön (Vimmersjön) skulle kyrkan ha legat. Men det de hade byggt upp om dagen, det rös ned om natten. Då spände de en vit häst för en släde och lade ett stenblock på släden. Då hästen stannade, slaktade man honom, och byggde sedan kyrkan på den plats, där hästen stannat och begravt. Sen byggdes 1089 stod det på en bräda, som de hittade i altaret, när de restaurerade kyrkan, men den kom bort.

Vid Stora Viken finns en kvarn Strömgubben stannade kvarnen allte-mellan, och då matte mjölnaren ut och kockta en mave mjöl i rännan - då gick den igen.

Bortöver älven ha de setit lyktgubbar många gånger. Men det kommer ju ut gamla stubbar. Här var så grann sk och furuskog för - de gamle kunde gå en halv mil ned åt Bohus på bara stubbar. Men Gustav U. Adolf lät göteborgarna ta dem att lägga i gatorna.

Gustav skrika i älven mot det att isen skall gå bort. Det är hög altrust. Det är själar av sådana, som ha drunknat.

Jongustaus här i Nödinge har femmit tomter. Jagen har haft spiritus.

Skriv endast på denna sida!

Edvard Svensson, Nidinge Sten: folkvägen

I Rästergårds gravar sökte Nidingeborna skryd, när danskarna härjade här.

Nidinge stora kyrkhöjden är vara gjuten av en smed i Skålarne, vid Surte. Det finns ingen inskription och intet ärtal på den.

Det var en svensk luffare som hade slagit följe med en finsk luffare. Som de kom fram mot en herrgård, säger finnen: "nu går vi fram här och får oss lite mat". Nej, säger svensken, de ha två sådana arga hundhundar där, så jag vågar inte gå med. "Den behöver du inte vara rädd för", så finnen. De gick fram, men som de kommit in i köket, kom två arga hundar rusande in. De stötte finnen med häppen i golvet två stötanden, och då blev båda hundarna stående och kom ej ur fläcken. Så kom herren på stället ut i köket och ville veta vad det var fråga om. Då stötte finnen en gång till, och då blev herren stående. Sedan gick de sig iväg därifrån. Då kom strax en pige rusande efter dem och bad dem komma tillbaka. Sedan kom ett ridande bud, som lovade dem riklig betalning, om de kom tillbaka. Då vände de om, och finnen löste dem.

1896 var det så visst missvärd på Västgötalätten att många svolt ihjäl. Då kom flera hit med till Nidinge och bosatte sig här, till exempel föräldrarna till riksdagsman i Pigeåsidan. Solen var alldeles mörkare den sommaren, och på vanliga herrgårdar fick de inte mer gröda än de fick rum med på logen.

2
VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 710

26

Landskap: Västergötland

Socken: Nidinge

Berättat av Johan Edvard Wik

Upptecknat av Ombergetrand år 1926

född år 1863 (i Nidinge)

35

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Uppgiften rör kloka, trolldom etc.

Kristian Johansson i Rieggården berättade för mig sina hemliga konstigheter. Det var en som hade skjutit på Frälsarens bild i en korsväg, och sedan hade han sin tur på jakt, så han behövde bara gå ut och önska fram villt, så kom de och satt still, sedan han sköt. Dala-Lars hade skjutit på sin första oblad, och han kunde göra vad om han ville.

Hasselgren i Stungilsö kunde visa tjuren i en tvättbalja. Det kunde också en gumma i Essunga ("Ekuna i Essunga")¹⁾ De för härifrån upp till hemmet (6 mil). Hon kunde också skada folk genom att sticka i bilden med en nål eller tenis.

¹⁾ Kristina
katta hon!

När de hade piggar, tog de var på en blut och lade den i nordriktande vatten. Jag var mycket sjuk, när jag var sjuk så jag hade engelska sjukhan och slaganfäll och rättensat. Madam Lundberg i Göteborg gjorde i ordning en päre, som jag hade i ett snöre om halsen. Det var en blå sidrepäre i den, och den hade ett vitt överdrag. Det var mest ärtor i den.

Med skott och helida skulle man tecka en ornn och snörja med spadet. Det gjorde de med mig, när jag var liten. Väster hem till toft-träden under en sten.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Edvard Svensson, Strömmen

Upptecknat av Em. Angström år 1926

född år 1862 (i.....)

36

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

Uppgiften rör lekes-, folkmedicin, trolldom

Maja i Kavebo var på kyrkogården en kväll och hämtade en ull. Kyrkväktaren kom och fick se henne, då hon belättrade ören omuren "Vad gör du här," sa stöten - det var den gamle, som slutade för Tjugofem år sedan - "Ja, jag skulle ju inte säga något men Magnus ska' ha gravmull för sin beurota," svarade Maja. Hon lever än för resten.

J. F. G. H.
Acc: 750

Lille Mann bodde en kvarts mil härifrån. Han kunde stämna blod bara han fick veta namnet på den, som blödde.

En finngumma kom in på ett ställe i Romelanda och bad om mat. "Nä, jag kan inte släppa lösa och gå efter någon mat, och lösa kan inte gå än," sade kvattum på stället. "Ja, hon ska' aldrig kunna gå heller," svarade finngumman, och det kunde hon heller aldrig.

Här var en hasselbuske, som någon hade satt in taudväsk i, och det hade blivit en kula så stor som två sammansväta kungmävar.

Jungs Hans fällde en al vid kyrkebron, han fick så mycke' pippar runt om livet utan det. Det hade han sluppit, om han tagit av sig kundschalen och först slagit bering trädet, innan han begynte att hugga det.

Dr. Svensson, Honneman: kloka, folkmedicin, trolldom.

Upplysningar 1926 37

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

Den gamla kyrkdörren var pansarhlädd på yttresidan. På innersidan var det många hål, stora som en halv tekopp ungefär. Det såg ut som om en grov, krökt träpp hade förts omkring i dem. Det kallade de kringmaglar (??) - i varje fall hade de sökt bot för sjukdomar där.

Om en kor, som man hade köpt från något främmande ställe, längtade hem, då skulle man gå till en en, som stod norr om huset och ta' jord vid den och geva kor in. Man kunde också geva henne en bit bröd, som man värmt under armbålen.

Om blodet vid sår inte ville skära sig, ritade man ett kors i den med en kniv. } Makt.

Ville en kare ha makt över en kvinna, skulle han fösta en tala av en tassa i hennes kläder, då hon inte märkte det. } Magi.

Läkedomsvörter som tillvaratagit är bl.a.: kamomill, trifolium, myrta, fläder och nattviol, de senare för ögonen. Blommorna läggs i vatten på en flaska, som sedan ställs i solen, varvid en olja bildas, vilken smörjas på ögonen, om dessa är svaga.

Husdjur!
J. F. G. H.

Acc: 750

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Edvard Svensson i Stommen

Upptecknat av Om. Bergstrand år 1926

född år 1862 (i.....)

38

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. JB
Acc: 750

Uppgiften rör Leloka, Frolldom

En bonde från Stårskärns skjutade Ola i Rappenskäri. På vägen körde Kalle Ros (fattare) om dem. Strax gick kraften från Stårskärns bonden häst, och han blev stående på vägen. "Här har du en bit bröd", sa Ola till bonden, "gi av och låt hästen äta upp den, men laga att du kommer bericht upp i teirran igen. Si snart hästen fått i sig brödet, sätte han av med god fart. När de så kom fram till Vabacka bro, så stos Rosen där, och hans häst var död. "Du skulle inte låta min häst så hårt", sa Rosen. Se, Ola hade modstulet honom för hårt.

En riddare från Småland hade varit uppe i Leppland, och där hade han fått se en fästermö - men han gav sig därifrån och bedrog henne. Så träffade han några år senare en finne, och då kom de till att tala om Leppland och om den där tösen. Då tyckte smålämmingen att det skulle vara roligt att få se henne en gång till. "Det kan du få strax", sa finnen, "men då är det bäst att du laddar bössan och tar den i händerna". Sedan öste finnen upp vatten i en spann och visade i vattenet hög, där flickan bodde. Men de fick se att flickans fer kom ut genom dörren. "Skjut nu", sa finnen, "annars skjuter han dig!" Smålämmingen sköt, och sedan fick de veta, att gubben hade dött av skottet.

Skriv endast på denna sida!

Tatterna kom in i Sverige på Karl XII:s tid. De hörde till Mazepas krigsfolk. En tattare var hos Andreassons här i byn och skulle skära ett hingstföt. Men han var full och skar fel. Bloden rann av hästen. "Klockan är strax tolv," sa' tattern, "och du stannas blodet." De stod och såg, och precis som tlockan var tolv, slutade blodet att rinna.

Jungslätten i Stora Lundsby satte en träpsinne i gödrelitan, när han ville ha en råbock till sig. Det var en herre från Kilanda herrgård där och ville ha en stek. "Ja, herrn får vänta en stund," sa' Jungslätten. Han gick och hämtade på sinne ett par gäuger, om han var varm. Han är strax här nu," sa' han. Strax kom råbocken, alldeles röt av lödder, för han hade sprungit från Hummberg.

Gamle Sverken i Kilanda var förfärligt stark. En gång när hans häst inte orkade dra' lasset, spände han ifrån och tog skeklarna själs och drog lasset hem. En annan gång bar han en tunna bönor från Ålvängen hem (3/4 mil). Han åt så väldigt, så fastän alla åtta pojkarne skaldade potaten åt honom, så förmädde de knappast skala så många som han åt. När älskaren hade bröllop, sa' företyet: "Ja, nu tänker ja' vi alla ä glada i smätta, så nu kan vi kanske sjunga en vers!" Å' Tullereden smätta, sa' Sverken, "ja' ä inte mer än helomätt." Sedan tog han en sked i var hand och åt ut ett fat risgröt - det var två eller tre kannor. Han åt en halv kolv i målet ibland.

Gjfr. Skarr
kinn

J. F. G. H.
Acc: 750

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Johan Svensson

Upptecknat av Ombergstrand år 1926

född år 1847 (i Nödinge ru.)

40

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. Jk.
Dec: 720

Uppgiften rör keloke, trolldom etc.

Här intill (i Sala, 1 km. v. Nödinge kyrka) bodde en gubbe, som hette Andreas. Han var född i Hålltorp i Starshäres socken. Han skulle kunna bota hästar. Jag gick förbi där en gång. Då låg där en spik häst på marken, och gubben gick runt om en brunn strax intill och muttrade.

På tredje lördag mötte jag honom, och då var han så glad. "Jag har tjä-
nat två rehdaler i då, 'sa' han, 'ja' har botat och på en häst."

När min smöter var född, fick de se en lång svart kearl komma. De trodde det var en trollkearl. Därfor gick hennes far och lå' en yxa på Triskelun.

Med ornibell skulle man röka korna med ornskinn.

Om man ger bort mjölk, skall mansli: en slätt vatten i den eller doppa stäl i den.

På en ställe hade de förlorat smörturen. Då i Rappenskeai kom det för att rida bot. Det låg något gult i köksfönstret där - det var trollsmör, så han

40

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Johan Svensson

Upptecknat av C. M. Bergström år 1926

född år 1847 (i .....

46

1
VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. J.
Acc: 750

Uppgiften rör sjukdomar och botemedel.

Det var en gammal i Bergum som bad Petter Larsson (levde än ca 80 årig) att han skulle fara vid min farbror, som var kyrkvaktare här i Nödinge, att han skulle låta honom komma upp i tornet och skrapa lite malen ur klochorna och ta vara på lite dustmjöl ur stockarna, som klochorna hänger i. Det skulle gammalan ha att bota eyelska sjukhan med. Varför hon skulle ha dom sakerna just från Nödinge och inte lika gärna kunde ta' dom hemma i Bergum? Jo, det berodde på den saken, att det inte skulle vara någon nöd länge, om de fick det ifrån Nödinge, trodde de.

Med väskor använde de fet av grävlingar för; här skots närmånga grävlingar. Själva har jag försökt bekv och falg på en tyglapp emot väsk. På "piggar" la dom en deg av rågmjöl och honung. Blev kvatur ormbitna, skulle de väskas med ormskinn, som för det ändamålet tillvaratogs.

Fallandesjukhan - då slog de på dom beakt vatten. Men den sjukhan går alltid bort, när de är 40 år.

Johan Svensson: sjukdomar och botemedel.

147 Liktorner skulle man låta lik ta på, så gick de bort.

Urickningar och beubrott sköttes av Peter i Mölje (i Harskärn), som var skickligare i den branschen än någon läkare.

Hade samma engelska sjukhus, så skulle de ligga på vitmossa. Jag tog tillvara så mycket vitmossa, då jag arbetade på en anness för 60 år sedan just för det ändamålet. Ja, en skulle badda åt dem på vitmossa.

När vi hade skurit oss, lärde min mor oss barn att vi skulle ta spindeln i fäburet och lägga på säret för att stilla blodet.

Sala-Lars hade föruurit sig åt det som out var. Han hade gjort oblaten, som han fick vid sin första naturvandring och skjutit på den med en pistol. Han kunde bota sjukdomar. Tandvårsk till exempel satte han in i gamla apels. Han borrade ett hål och ledde in en tuss med blod från tanden; sedan satte han en plugg för. Vi har haft en sådan apels här i vår trädgård. Han bodde ingenstans utan hade sitt tjugoårs lite här och lite varstans i stugorna eller i bergskrevor, för han var en riktig stortjvar.

J. F. G. H.

Acc: 710

Landskap: Västergötland

Socken: Nidinge

Berättat av Axel Oleson, kyrkvärdare

57
Uppptecknat av Em. Bengtsson år 1926
född år (i Göteborg)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Uppgiften rör sjukdomar och botemedel.

Ja, de hade så många feletter för sig förr. Jag hörde av den kyrkvärdaren, som var före mig (till år 1900) att det var säna som kom och ville ta lite malen ur klockerna om väternas. Och smörja tog de också på klockerna. Men han såg på klockorna, att där är många bitar tagna ur kanten.

En gudbe, som hette Lars, hade många sädana feletter för sig. Han skulle kunna bota engelska sjukkan. Han kokade ihop många slag till en sorts medicin. Jag vet inte vad han hade allt, men smörja från kyrkklockorna skulle vara med. Och så lämnade han mull från kyrkogården och kokte ut.

Det var värkar de trodde att de skulle kunna lita lik ta' med sig. Tandvärk har de sätt in i trä. Jag såg sådant i en gammal apfel. Jag tugg den, men jag blev inte sjuk. Annars skulle den som tugg sådana trä för sjukdomen.

Mot matalada tog de en värt, som finns på bergena - ja, det var nog en sorts slinger värt, tror jag, och blandade in av den i en gammal kaka.

Mot guljucken skulle man smörja sig och måla sig, men jag vet inte nånting om hur det tillgick.

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Maria Carlsson

Upptecknat av Emma Bergstrand år 1926

född år 1853 (i .....

58

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. Jh
Acc: 750

Uppgiften rör sjukdomar och botemedel.

Jag hade en bror som fick finnstekket i benet en gång, han och en kamrat låg och sov på ett hörnrum. Det blev så mycket var, och benflisorna värkte ut. Pappa for till Inland till en gubbe, som kunde göra bort sjukdomar, han fick tre smörgåsar av honom, men de hjälpte inte. Han fick också bengräs, som vi jalojade i bergskrevor och hackade och bakade i bröd eller stekte i smör.

Hadde en matleja, då skulle en sitta på dess och äta en smörgås. När hästar voro arotulna skulle de ha Antimotium krutum å fånnum grekum, kommer jag ihåg. Man gav dem också vitlök att äta och band en klut med vitlök under halsen på dem.

Mot fallandesjuka skulle ett barn ha tre droppar blod av faders och moderns siffingrar - eller också bara av moderns.

Jag hade värtor, när jag var 13 år. De lärde mej att jag skulle kasta till många ärtor, som jag hade värtor, i kypskedjellan och säga: "när dessa ärtorna bli ruttna sker värtorna gå bort." Sen skulle jag gå hem direkt utan att se mig om. Och värtorna gick bort bara några veckor efter detta.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Västergötland

Socken: Kodinge

Berättat av Maria Karlsson

Upptecknat av Embugetrand år 1936

född år 1853 (i)

62

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Uppgiften rör (trolldom.) Bjäran

I Backas köboge var mjölkkekarer ibland. Korna kunde vara så illa ronna på häsorna. Det var en gumma i byn, som satte ut kittlar i lågarn, så häsorna fick spy ut mjölken i dom. Jag vill inte säga, vad hon hette. Men när hon kom till stån med smöret, så underiskt de det allt. De satte en kenisudd i det - de kallade den för "ängerstäl" - och då blev det bara fradga av det. - Men skulle aldrig kasta ut värsolv eller vebinner - det är sänt en häs i väven; en knyter fast väven i en kapp, och det som varit om kappen, det är vebinner - låga tevingar kunde göra trollkarer av sådant.

Landskap: Västergötland

Socken: Nidinge

Berättat av Johan Svensson Jala

Upptecknat av Omådetrand år 1926

född år 1847 (i Nidinge)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Uppgiften rör trolldom

Jungelätten (från Tjungelätt i Stora Lundo) hade en säg. Han gick ifrån ett slag och lät sin tröja ligga kvar. Då kom Ko² Oll in i sägen och tog tag i tröjan. Men han fick stå där med tröjan i hand, tills jungelätten kom tillbaka. Då sa han: "Du va bra att du har stått här och väntat tröjan åt mig."

Han hade en dotter, som inte var rätt talsk. Hon kallade ett vargbo med tre ungar i. Hon tog dem i förklädet och sedan släpade hon en gravruska efter sig. "Vargerna" förföljde henne, men hon kunde ej komma förbi gravruskan. När dottern kom fram mot hemmet, låg Jungelätten i ett fönster och sköt varghonan därifrån.

Det fanns så mycket råttor i Göteborg på far minis Tis. Men de talte vid en fiinne att han tog med sig dem. De masscherade första där till Storängen och nästa dag till Gamla Lövösa (kallas Gammelösa) och så vidare åt norr över till Finland.

I Göteborg fanns en spägumma, som de kallade Olycka. Hon kunde tala om vem som hade stulit och återskaffa det. Och hade man förlagt en sak, talade hon tvärt om, var saken var. Hon kom på fängelse till slut.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Västergötland
Socken: Nödinge

Upptecknat av Em. Bagetrand år 1926
född år _____ (i _____)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Oscar 250

Uppgiften rör "Utdrag ur den förträffliga hästeboken

av Sven Samuelsson. Utdraget gjort anno 1826 av Sven Torsson.

Som prov på inskället av detta häfte, vilket förvaras hos kyrkoråden
Adrian Mattsson, Stommen, Nödinge, må meddelas:

130. När en häst är fröjgod eller förtrallad. — Schemet dertill är när hästen
står och hänger hufvudet neder i kerubtan, såsom han sofve, swettas allis
bakom öronen, öfver öronen, han icke förtiätta någondra foten, och om man rö-
rer honom allur rum(om)et, blifver han dock så stående afwigt, när ett eller
flera av dessa teken äro frö handen, måste man hasteligen komma hästen till
hjelps ty eljest döer han af trånaden och af smattningen. Uiron man wet ordet
utaf. Tag det ädla hästpulvret $\frac{5}{8}$ lod, kaper antimonium $\frac{1}{8}$ lod, låg dessa pulver
silammans uti en liten papperstrut, wike upp läppen, tag några hår utaf huf-
sen, tag horn af kerikan och några tagel utaf hofskäggen, och det af en fram-
fot och en bakfot kerrwis, utaf de twenne lwisflarne, som löper ifrån guskar-
na up till höfterna, tages också några hår, alla dessa håren och hornen lägges man
uti struten till pulvret och wikes igen struten, sedan öppnar man hästens lung-
ädra på en sida, fatta struten, som midicinen ligger uti, med en fång, der han

Skriv endast på denna sida!

Utdrag ur den förtäffliga hästboken.

håller under ädran, att blöda den allan över, när som ädran är igen släp⁶⁹t föres
struten up. till hästens öfverste oelkand, allenast hufvudet icke hålls för
högt up i wädrat, si lagande att hästeln swäljes med alstrammans, 3. a 4. dagar gif
mer man honom än en dosis af förberörda midicamenter men utau någon
ädras öppning

134. Ett preservativ emot skutt och andra påkommande ting, när man det
förvarar lönlige på hästen, skall icke något rådent träffa honom - Tag St.
Johannes ört med roten, wänört ett stycke, tidbrast grant skurne, malört,
Jungfru Marie humle, svart pruster-, Camfer, Råfvergäll, hvit lök, asa fetida,
örtene skäres grant och sedan lägges de uti en mortel och stötes till pulver,
här af tager man och förvarar lönlige på hästen antingen i en liten pung
eller uti bök det man fräter uti manen eller svansen, de blifner honom väl
med friden för rådent.

135. Till att kunna onmlaga ett friggjort stak - Gräf uten och viman under
dörrarna, se till om du kan få rätt på förgördjen, ränsa utur väggarna,
alt hwad der kan finnas, och när du det har funnit, bär det bort uppå en sten
eller berg, derest lwoasken människor eller kreatur hafwa sin wäg fram, bär
det up, bär häst öfver och under dörrarna, ett hål --- (sönder!) warden wäg-
gen, med en mindre nafver bäras ett hål i --- (sönder!) midt för lwardera
hästen, uti alla dessa hålen --- uter förberörda preservatis.

J. F. G. H.

Acc: 750

Utdrag ur den förträffliga hästboken. 153

153. När en häst intet ställa kan. Tag Bäcktalq, en sid(?) som med magen, peppar, brändt hjörthorn, ett hvitlönskorn, gorichesilwer, stöt det i en mortel att det blifver som en deg, läj det i en pappersvattn, gif hästen in, di ställer han i samma stund.

43. När en häst har brutit sig i ryggen eller om den är knicketen. Tag kallon-söta örter, som växa upps mäs lupna berg. 4 knäp(p) händer, Mestros 4 lod, stenbräcken, mellanbarcken or rönn grant hackader, o rögkoru 4 spän händer, rötterna sönderkrossas mellan jshammaren rätt väl, det till med en hand ekemässa, alla dessa ingredienter läggs uti en jerngryta, derpi släs 4 kaunorkowatten, 1 stop menniskourin, här af iinkokas tredjedelen, men lykt när det är tagit af elden släs det till ett gvarter härnwin, när det är lagom att man till med ett finger djäppa der i, tag di en sked och är pi det förbrutna stället, och det så väl af den tjocka materiau såsom och af spadet, tag en lång duk af linne, som räcker runt omkring hästen, tillbind den att den ligger gwar, om du dermed minst en gång om dagen, di bundet(?) är upvärmnt förfäres dermed, di vrinner en lyckelig Cur.

52. Till att göra en häst modiger. Tag lunden af ett häst-föhl, som det föhlar uti, kärka och stöt det till pulvver, gif hästen det in, så blifver han modiger deraf.

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

70

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Johan Edvard Wik, L:a Viken

Upptecknat av *Ombyggnads* år 1926
född år 1803 (i Nödinge)

72

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 720

Uppgiften rör Sagen

Svenskarna lågo på Bokus fästning, och Danskarne belägrade dem; de lågo på ett berg, som kallas Röda kon, mitt emot fästningen på samma sida av Gota älv. Svenskarna hade nästan ingen proviant kvar - det fanns bara en kor. En överlöpare gav sig över till danskarne och talade om, hur illa det var för svenskarna. Men svenskarna ledde kon på vatten, och för varje gång hängde de på henne skinnets av någon av de kor, de frukt slektat, så danskarne trodde, att svenskarna hade många kor. Och så kom en stor havsörre med en stor lot i klorna. Han blev skrämd och släppte laxen över fästningen. "Fanan ned och laxen upp," kommanderade befälhavaren. Nu sig danskarne, att Bokus hade proviant, och de ansågo det inte lönt att länge belägra fästningen. Överlöparen hängde de för att han varit med osanning, som de trodde.

72

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Axel Olsson, kyrkvaktare

Upptecknat av Ombergstrand år 1926

född år (i Göteborg)

73

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Uppgiften rör Sägner

1) Det var en kung vid namn Jingle, som gav socknen namn. Han kom de från Bohuslän, men danskarna voro efter honom och hans drötmning, som vist hette Kristina. Men kungen och drötmningen lyckades komma över älven in på svenskt område. Så sade kungen: nu är det ingen nöd längre. Det blev Nödinge. Och han lät bygga kyrkan. Det var vist på 1200-talet.

Och drötmningens bräst lät sätta vatten strax intill. Där kom då upp en källa med järnhaltigt vatten. Där har folk offerat i många hundra år. Styckevården i Strommen öste den för en 20 år sedan, och de hittade mycket pengar. Men den hade varit öst flera gånger förut.

Och när de var i nöd både i Sverige och i utlandet, så offerade de till Nödinge kyrka, för här var ingen nöd. Den gamla offerstocken finns kvar i kyrkan. Den hängde ute vid ingången för i tiden.

2) I Lodinge härr var en kettel med pengar nedfallit, de hade satt ned den, för att inte danskarna skulle komma åt den. Men som de fallt upp. Den till bötkauteu, så den ene till den andre: "Ser du vad som kommer där!" Det var en tupp som kom på berget dragande ett höless.

A. Olsson: sägner. Nödunge, Västergötland. Om Bergstrand 1926

Ljuse ha de sett. Som i Hallbacken hade varit inne i skogen vid Nollbobergen och arbetat och skulle gå hem. Men han gick vilse. Så kom han till en plats där det satt några och räknade pengar. Men han fick den ene örfiken efter den andre, så det blev hans dö. Han var aldrig riktig sei och tygade fort av och dog. Han var mycket i synne i synnerhet då han inte var riktigt myteter. Han mötte begravningar och sade åt folk, att de skulle gå ut vägen för dem.

Nödunge kyrka har en gång haft tre kypkeklockor. Men danskarna tog den största och hängde upp den i Romelanda kyrka.

Bergafolk bodde i ett berg vid Samnum (i Starrkärrs sn.). De lade ut en bakfjöl för att gård-folket skulle laga den. Sedan de fått fjölen tillbaka, gav de en grann bakekaka som tack för hjälpen. Hustrun fordes inte äta av den, men mannen åt och mätte bra.

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Landskap: Västergötland

Socken: Nödinge

Berättat av Johan Svensson

Upptecknat av Carl August Traud år 1926

född år 1847 (i .....

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

Uppgiften rör Såger

Danskarne hade slagit läger vid Bergans kyrka, och de hade ställt in sina hästar i kyrkan. Då var det en bonde som gick upp på ett berg med en fjäderputa och ristade den, medan han sa: "Häst är fjär är varenda kär må fullt gevar." Då flydde danskarna det fortaste de kunde.

"Höge sten" i Sannum (by i Starckär) ha danskarna rest. De hade försökt tvunga en präst i Lundby att läsa Te Deum i kyrkan där, men han hade vägrat. Då togo de honom och hans fru, satte dem på hästar och forde dem dit bort till Sannum. Kyrkoherden blev aldrig vid sig sedan utan måste ha hjälpepräst.

När finns ett par kullar strax intill: Stora brudkullen och Lilla brudkullen. I den store sägen döms att ett brudfölje skall vara intaget.

När danskarna hade varit i Skepplanda och plundrat en gång, gav de sig i väg nedom Åhrängen. Skepplänningarna gjorde i glädjen över att deras gårdar ej bränts ned upp en stor eld. Men danskarna fingo från Tollerås se elden och vände då åter och brände ned en mängd gårdar i Skepplanda.

Nödinge kyrka skall vara byggd över en plats, där en vit häst begravit. För när barn sprang förti där ropade de ibland: "Nu kommer den vita hästen!"

Skriv endast på denna sida!

J. F. G. H.
Dec: 750

Landskap: Västergötland
Socken: (Gamla Lödöse) Nösinge Upptecknat av Ombergstrand år 1926
Berättat av Johan Edroas Wik f. a. Niken född år 1803 (i Nösinge)

76

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

J. F. G. H.
Acc: 750

Uppgiften rör arrättningsplats.

Vid Vingburs kulle i Gamla Lödöse ha tre blivit arrättade. Den ene var Andreas Segelberg. Han hade varit kärleksmät med sin mor, och hon sa: att han var den snällaste och vackraste och kunnigaste bland lärbarne. Prostén Linnblom sa ofta: "Då ä ingen som kan mer än Andreas". Men sen blev han så ogudaktig. En natt hade han varit i ett sällskap, och de hade lekt Hemans nattvard med brännvin och pepparkakor. Men då hade Agnet Olsson i Blekårr vis Nol, som var en skicklig speleman, tagit en kypa av Segelburs fästernö - och han blev så svartsynt. Han gick och skar ihjäl henne och hennes mor nästa natt. Men han var så ängerfull sedan. Han skrev en avskedsvisa, som tycktes på Lindgrens och Sörens förlag i Göteborg. Hans konfirmationslärare fick leda honom till stupa stocken. Det var den 24/6 1854. Han var bara tjugottio år gammal.

Så var det två posttrövare, Rjörk och Stattsen. De lägs i föroät vid Bästorps ovanför Kattleberg - Det var en som hette Karl Benström, som skjutade (Hans dotter bor i Pigegården i Nösinge by). De slops ihjäl postföjaren och trodde, att de hade dödat skjutkarlen och sa: "Gei ett slag till,"

76

Skriv endast på denna sida!

J. E. Wik: berättningsplats.

77
VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
FÖRENINGEN

sa' den ene "Då behövs inte, han har fått nog", sa' den andre. Men den som hade fått huvet mellan ett par tuvor, så han hade fått lite skydd. Han kröknade vid och kunde alarmera folk. Rövarna ble tagna. Björk var ängstfull, men Mattsen var förhåddad. Sist natten för berättningen låg de i Gårda vid Gamla Lövöse. Mattsen sov hela natten, men Björk bad till Gud. Så på morgon drog Mattsen på sig sina stolar, som var alldeles nya, och band fast dem vid bensen så väldigt nog. "Då ska det bli att göra, när de ska' ha av mej störlarna", sa' han. För på den tiden skulle bödeln ha de berättades kläder. Och skarprättaren Bergendal fick allt på de störlarna till spillo. Kropparna grävdes ned på berättningsplatsen utan hista.

Biten finns ännu i dag hos handlanden i Ålvängen. Han har talat om för mej, att han aldrig kan vara riktigt still.

J. F. G. H.
Acc: 750